

УДК 316.66:323

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-1-13>

Табенська О.І.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму
Вінницького національного аграрного університету

Tabenska Oksana

Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of Management
Foreign Economic Activity, Hotel and Restaurant Business and Tourism Department
Vinnytsia National Agrarian University

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

У статті розглядаються тенденції розвитку індустрії гостинності у місті Котбус у Німеччині, а також готельно-ресторанний бізнес досліджується як головна складова частина туристичної галузі, що є ключовим фактором, який визначає перспективи розвитку туризму. Проаналізовані важливі питання реабілітації людей з інвалідністю, особливих категорій населення держави, а також «інклюзивний туризм», який створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства. Досліджено сутність поняття «соціальне підприємництво», підприємства, які створюють умови для працевлаштування громадян з обмеженими можливостями. У статті розглянуто діяльність закладів розміщення та харчування міста Вінниці, які створені за допомогою Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС).

Ключові слова: готелі, дружні до людей з інвалідністю, ресторани, туристична сфера, соціалізація інновацій, концепції, інноваційна політика, соціальна ефективність інноваційної політики, пандемія COVID-19.

В статье рассматриваются тенденции развития индустрии гостеприимства в городе Котбус, а также гостинично-ресторанный бизнес исследуется как главная составляющая туристической отрасли, которая является ключевым фактором, определяющим перспективы развития туризма. Проанализированы важные вопросы реабилитации людей с инвалидностью, особых категорий населения государства, а также «инклюзивный туризм», который создает основу для реструктуризации культуры общества. Исследована сущность понятия «социальное предпринимательство», которое создает условия для трудоустройства граждан с ограниченными возможностями. В статье рассмотрена деятельность средств размещения и питания города Винницы, созданных с помощью проектов международной технической помощи «Партнерство для развития городов» (ПРОМІС).

Ключевые слова: отели, дружественные к людям с инвалидностью, рестораны, туристическая сфера, социализация инноваций, концепции, инновационная политика, социальная эффективность инновационной политики.

The article examines the trends in the hospitality industry in Germany and catering establishments in Cottbus were analyzed. The main purpose of the European Union are studied. In order for everyone to be able to move freely through there are numerous initiatives aimed at ensuring that people with disabilities can travel freely. The activities of a 4-star hotel which is located in the historic central quarter of the German city of Cottbus. The comfortable and spacious rooms at "Lindner Congress Hotel Cottbus" are equipped with all modern comforts. In Ukraine, the issue of rehabilitation of people with disabilities and special categories of the population is acute. Under such conditions "inclusive tourism" creates the basis for restructuring the culture of society, norms of behavior acceptance of all aspects, of life personal differences and needs, of persons with disabilities through their close, fruitful relationship with the healthy. The biggest problems in world tourism have been due to the closure of borders between countries due to government recommendations to avoid mass events limit the intensity of movement between countries and the associated. The hotel and restaurant business is explored as the main component of the tourism industry. It is noted that the hotel and restaurant business contains a complex of services for tourists and is a key factor determining the prospects for tourism development. It is thanks to the cooperation of state authorities, scientific and research institutions, travel agencies, hotel and restaurant complexes information and tourist centers, transport

companies, and insurance companies increasing the competitiveness of enterprises and organizations and there is a synergistic effect. The essence of the concept of "social entrepreneurship" enterprises that create conditions for employment of citizens with disabilities is studied. The article considers the activities of accommodation and catering establishments in Vinnytsia which were created with the help of the International Technical Assistance Project "Partnership for Urban Development".

Keyword: hotels, friendly to people with disabilities, restaurants, essence of innovations, socialization of innovations, concepts, innovation policy, social effectiveness of innovation policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Тенденції розвитку соціального підприємництва особливо актуальні на сучасному етапі. Вони безпосередньо стосуються громадян, які тимчасово або постійно втратили роботу у зв'язку з пандемією COVID-19. В Україні також гостро постає питання реабілітації людей з інвалідністю та особливих категорій населення держави – учасників та постраждалих в АТО та ООС.

Необхідно зазначити, що у 2011 року Європейська комісія схвалила довгострокову програму «Ініціатива соціального підприємництва» ("I Social Business Initiative"). Мета цієї програми – стимулювати країни європейського регіону до підтримки та розвитку сектору соціального підприємництва.

В Україні перші соціальні підприємства з'явилися за ініціативи та підтримки міжнародних програм технічної допомоги наприкінці 2000-х років. Нині відсутній єдиний реєстр соціальних підприємств, не ведеться офіційний моніторинг їхньої чисельності у регіонах України.

Протягом трьох останніх років було проведено значну кількість тренінгових програм, шкіл, хакатонів, інкубаторів та акселераторів для соціальних підприємців, які дали поштовх для створення значної кількості нових соціальних підприємств. Варто звернути увагу на створення та ефективну діяльність соціальних підприємств на Вінниччині.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні тенденції розвитку соціального підприємництва досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти: Д.О. Баюра аналізує формування системи корпоративного управління на засадах соціальної відповідальності, К.С. Белявська розглядає соціальну відповідальність бізнесу, еволюцію поглядів на проблему, Н.Ю. Волосковець досліджує корпоративну відповідальність підприємств як основу інноваційного розвитку сучасної економіки, О.В. Коваленко аналізує соціальну відповідальність бізнесу як наслідок державного регулювання економіки, О.І. Гриник та І.М. Сисоева розглядають соціалізацію підприємства як важіль інноваційного розвитку, О.В. Гуменна досліджує соціальну відповідальність бізнесу в контексті інноваційного розвитку постіндустріальної економіки, В.І. Куцик аналізує розвиток концепції соціальної відповідальності бізнесу в Україні, О.Ф. Овсянюк-Бердадіна розглядає соціалізацію бізнесу та ринкові прояви, М.І. Мурашко досліджує концептуальні основи соціальної відповідальності бізнесу в Україні, Н.Г. Панченко аналізує формування концепції корпоративної соціальної відповідальності підприємства, Н.О. Шира аналізує напрями впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності в практику українських підприємств,

інклюзивно-реабілітаційний туризм досліджують вітчизняні вчені Н.В. Барна та А.В. Коротеєва.

Особливості створення соціальних підприємств у світі та Україні, а також у Вінницькій області необхідно досліджувати і впроваджувати в практичну діяльність. Досить результативною є співпраця бізнесу, громадських організацій, владних структур з Проєктом міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС).

Постановка завдання. Головною метою статті є дослідження функціонування соціальних підприємств у світі та в Україні. Необхідно проаналізувати питання реабілітації людей з інвалідністю, а також інших особливих категорій населення держави, розглянути поняття «інклюзивний туризм», який створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства, правил, норм поведінки осіб з інвалідністю.

У статті досліджуються умови, які створені в готельно-ресторанному комплексі Lindner Congress Hotel Cottbus у місті Котбус для людей з обмеженими можливостями.

Вклад основного матеріалу дослідження. У 2011 році Європейська комісія схвалила довгострокову програму «Ініціатива соціального підприємництва» (Social Entrepreneurship Initiative). Мета програми – стимулювати країни європейського регіону до підтримки та розвитку сектору соціального підприємництва. Програма має три основні фокуси: дружнє до соціальних підприємців законодавче середовище, популяризацію діяльності соціальних підприємств, створення умов для отримання фінансування на їх розвиток.

Слід зазначити, що в міжнародній практиці немає чіткого визначення соціального підприємства, проте є чітке розуміння його базової характеристики: основною метою соціального підприємства є соціальний вплив, а не отримання прибутку для власників або акціонерів. Такий оператор надає товари та послуги на ринку за підприємницькою моделлю і прибутки використовує насамперед для досягнення соціальних цілей.

Згідно з даними European Social Enterprise Law Association, упродовж останніх років у європейських країнах спостерігається бум розвитку законодавчої бази для соціального підприємництва. Уряди країн самостійно визначають, як регулюватимуть цю галузь. Наприклад, в Іспанії, Португалії, Франції, Греції, Хорватії соціальне підприємство може існувати виключно у формі соціальних кооперативів. А от Велика Британія ввела в обіг спеціальний різновид – компанію, що працює в інтересах громади. Таких підприємств у країні діє понад 13 тисяч.

Низка європейських країн (Бельгія, Хорватія, Данія, Франція, Італія, Люксембург, Польща, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Вели-

ка Британія) запровадила широкий спектр політик, програм і механізмів, спрямованих на підтримку соціальних підприємств. Проте змісти й масштаби підтримки істотно відрізняються.

Наприклад, у Данії діє «Програма соціального зростання», що через індивідуальний коучинг бізнес-експертів забезпечує підтримку соціальних підприємств, які працюють із найбільш уразливими категоріями безробітних. Крім цього, пропонуються інтенсивні тренінгові програми з розвитку бізнесу, вибудовуються партнерства між соціальними підприємствами, муніципалітетами та соціальними інвесторами [1, с. 1–6].

Основними завданнями впровадження концепційних основ соціалізації підприємств є: сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу як чинника модернізації економіки, підвищення її конкурентоспроможності; запровадження єдиних підходів до розуміння соціальної відповідальності бізнесу в Україні всіма учасниками суспільних процесів; сприяння розвитку системи не фінансового звітування з метою

більшої поінформованості суспільства щодо реалізації суб'єктами господарювання заходів із соціальної відповідальності бізнесу; удосконалення існуючих і розвиток нових форм державно-приватного партнерства для економічного, соціального й екологічного розвитку громад та територій та інші [2, с. 40–44].

Основні завдання впровадження концепційних основ соціалізації підприємств відображені на рис. 1.

Необхідно зазначити, що однією з операційних цілей Програми розвитку соціального підприємства на території Вінницької міської ОТГ на 2020–2022 роки є сприяння кластерній акселерації, зокрема реалізація проєкту «Інклюзивний розвиток соціального підприємництва». Нині в Україні немає жодного нормативно-правового документу, який би містив нормативне визначення термінів «соціальне підприємство» та «соціальний підприємець», а також визначав напрями підтримки створення та розвитку соціальних підприємств (СП).

Проте, як свідчить міжнародний досвід, саме соціальні підприємства відіграють важливу роль у

Рис. 1. Основні завдання впровадження концепційних основ соціалізації підприємств

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 40–44]

розв'язанні низки соціальних, економічних, екологічних проблем, посилюють інклюзію та соціальну згуртованість місцевих громад, сприяють розвитку локального соціального капіталу, посилюють демократичну участь, сприяють розширенню прав та можливостей жінок та надають якісні послуги.

Загальноприйняте тлумачення цього терміну означає, що соціальні підприємства – це підприємства, які досягають соціальних цілей через підприємницький підхід. Отримання прибутку не є їхньою основною метою, оскільки вони створюються для того, аби принести користь громаді та людям. Прибутки соціальних підприємств не можуть (або можуть лише частково) бути розподілені серед засновників, і зазвичай повністю спрямовуються на соціальну мету діяльності [3, с. 1–23].

Розвиток суспільних сфер вимагає створення рівних умов для усіх людей. Особливо це стосується людей з обмеженими фізичними можливостями. Обладнані пандусами та поручнями магазини та інші

заклади, широкі двері та додаткові зручності дозволяють таким людям без перешкод пересуватися та користуватися послугами. Саме тому у цьому напрямі активно розвивається і туристична сфера – готелі стають все зручнішими для користування людьми з інвалідністю [4, с. 1].

Проаналізуємо діяльність 4-зіркового готелю, який розташований в історичному центральному кварталі німецького міста Котбус. Зручні та просторі номери готелю Lindner Congress Hotel Cottbus оснащені всіма сучасними зручностями.

Необхідно звернути увагу на зручності, які створені у готелі Lindner Congress Hotel Cottbus для людей з інвалідністю (рис. 2).

Важливими особливостями таких готелів є: обладнаний вхід до готелю; просторість номеру; спеціально обладнана ванна кімната; додаткові зручності під час надання послуг гостям готелю. Перше, на що варто звернути увагу, – зручний пандус на вході в готель, зручні широкі двері та розташування ліфта.

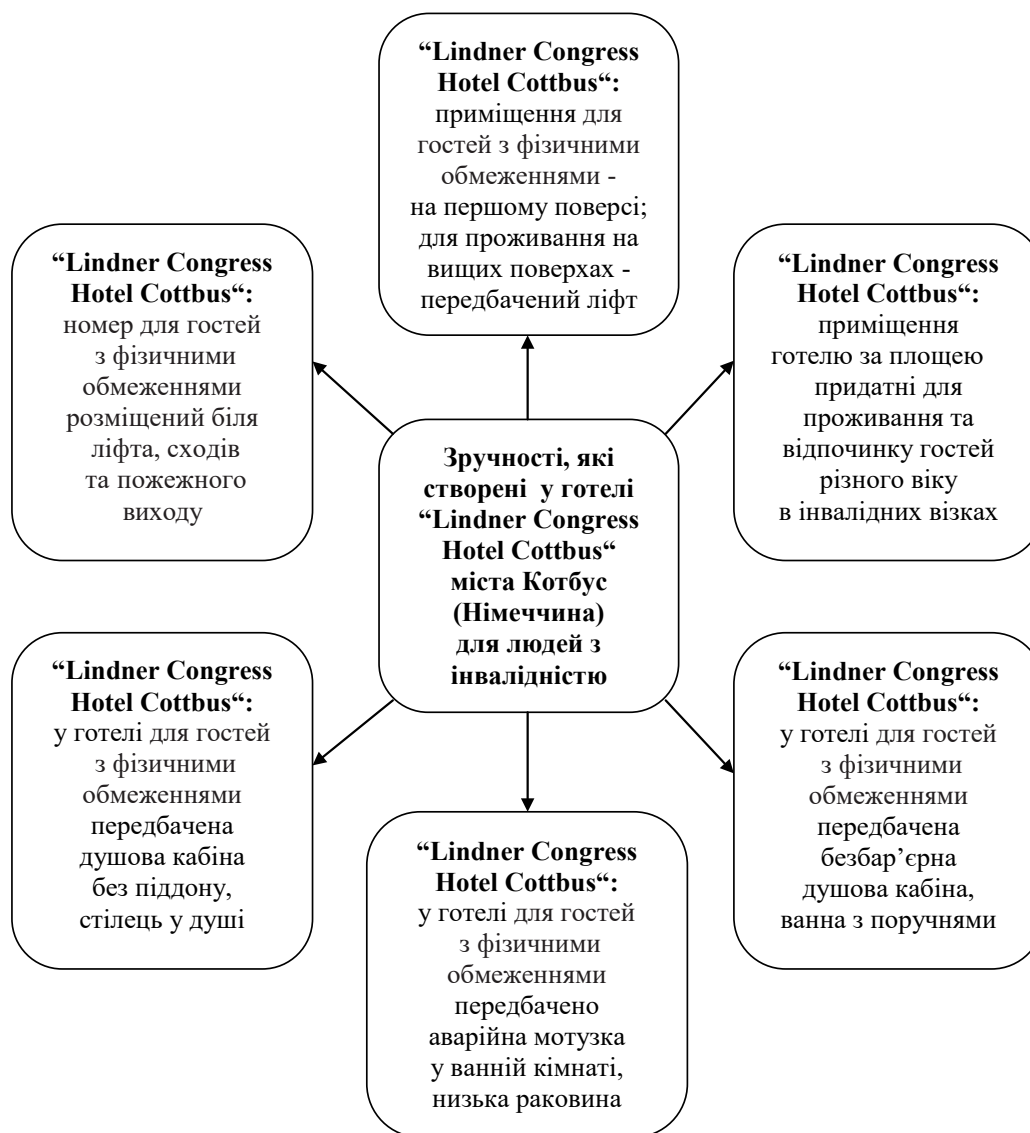

Рис. 2. Зручності, які створені у готелі Lindner Congress Hotel Cottbus міста Котбус для людей з інвалідністю

Джерело: сформовано автором на основі [5, с. 1]

В Україні гостро постає питання реабілітації людей з інвалідністю та особливих категорій населення держави – учасників та постраждалих в АТО та ООС. Основне завдання держави стосовно людини з інвалідністю – надати можливість повного або часткового відновлення здатностей до побутової, суспільної та професійної діяльності.

За таких умов «інклюзивний туризм» створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства, його правил і норм поведінки, прийняття всіх сторін життя й особистих відмінностей та потреб осіб з інвалідністю за рахунок їх тісних, плідних відносин зі здоровими особами в сучасному соціумі. Повноцінна та ефективна інтеграція осіб з інвалідністю в життя суспільства можлива за умов усунення різномірних бар'єрів: інституційних, архітектурних, ментальних, фізичних, інформаційних, в освітньому просторі, в рекреаційній сфері [6].

Отже, необхідно зазначити, що фокус-групи, проведені у Вінниці, засвідчили, що нині у місті працює 10 підприємств, які позиціонують себе як соціальні. Ще кілька знаходяться на етапі створення. Більшість із них діють на базі громадських організацій, які орієнтовані на роботу з людьми з інвалідністю, наприклад кав'ярня «Кульбаба» та манікюрний салон «Кульбаба», відкриті Громадською організацією «Гармонія» та Проектом міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС); майстерні та теплиця, створені Асоціацією «Відкриті серця» та Проектом міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС); швейний цех, заснований Громадською організацією «Фортеця», та кав'ярня «Гудсток», а також заснована Громадською організацією «Прогресивні жінкиЦ»; «Системні рішення», засноване Вінницькою обласною Громадською організацією інвалідів «Самодопомога»; підприємство «Віз – на возі», створене Асоціацією захисту та допомоги інвалідам «Відкриті серця».

А також є декілька соціальних підприємств, що засновані за власною ініціативою фізичних осіб, наприклад: соціальне підприємство «Клубок», інклюзивна пекарня «Пекарня добрих справ» (створена за франшизою Good Bread) тощо. Успішно діє у Вінницькій міській ОТГ ТОВ «Соціальне підприємство УВВ Інжиніринг», засноване ветеранами АТО, що виготовляє острівці безпеки, які встановлені на дорогах міста [3, с. 1–23].

Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) спрямовано на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях [7, с. 1].

Проектна модель соціального підприємництва в Подільському економічному районі відображена на рис. 3.

Висновки з проведеного дослідження. У статті розглянуто тенденції розвитку індустрії гостинності в Німеччині. Проаналізовано заклади розміщення та харчування міста Котбус, землі Бранденбург.

Розглянуто численні ініціативи, спрямовані на те, аби безперешкодно подорожували й люди з обмеженими можливостями.

У дослідженні зазначено, що в Україні постає питання реабілітації людей з інвалідністю та особливих категорій населення держави – учасників та постраждалих в АТО та ООС.

Звертається увага на «інклюзивний туризм», що створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства, його правил і норм поведінки, прийняття всіх сторін життя й особистих відмінностей та потреб осіб з інвалідністю за рахунок їх тісних, плідних відносин зі здоровими особами в сучасному соціумі.

Проаналізовано діяльність 4-зіркового готелю Lindner Congress Hotel Cottbus, який розташований в історичному центральному кварталі міста Котбус. Зручні та просторі номери готелю Lindner Congress Hotel Cottbus пристосовані для проживання людей з обмеженими можливостями та забезпечені заходами боротьби з пандемією COVID-19.

Бібліографічний список:

1. Гулевська-Черниш А. Соціальне підприємництво: європейський зліт vs український реалізм. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-yevropeyskiy-zlit-vs-ukrayinskiy-realizm-272250_.html (дата звернення: 20.01.2021).
2. Гриник О.І., Сисоєва І.М. Соціалізація підприємства як важіль інноваційно-го розвитку. *Держава та регіони*. 2020. № 5. URL: <http://www.econom.stateandregions.zp.ua/archive?id=123> (дата звернення: 20.01.2021).
3. Програма розвитку соціального підприємництва на території Вінницької міської ОТГ на 2020–2022 роки. URL: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%> (дата звернення: 20.01.2021).
4. Готелі, дружні до людей з інвалідністю. URL: <https://hotels24.ua/news/goteli-druzni-do-lyudej-z-invalidnistyu-11231670.html> (дата звернення: 05.01.2021).
5. Готелі та ресторани Котбуса. URL: <https://www.agoda.com/uk-ua/altstadthotel-am-theater/hotel/cottbus-de.html?cid=-218> (дата звернення: 05.01.2021).
6. Барна Н.В., Коротеєва А.В. Інклюзивно-реабілітаційний туризм : посібн. Київ : Університет Україна, 2020. 124 с. URL: https://zelena.org.ua/sites/default/files/inklyu-zyvnyu_turyzm_.pdf (дата звернення: 05.01.2021).
7. Стратегії соціального партнерства. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/ua/> (дата звернення: 20.01.2021).

References:

1. Hulevska-Chernysh A. (2020) Sotsialne pidpriyemnytstvo: yevropeyskiy zlit vs ukrainskiy realizm [Social Entrepreneurship: European Rise vs. Ukrainian Realism]. Available at: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-yevropeyskiy-zlit-vs-ukrayinskiy-realizm-272250_.html (accessed 20 January 2021).
2. Hrynyk O.I., Sysoieva I.M. (2020) Sotsializatsiia pidpriyemstva yak vazhil innovatsiinoho rozvytku [Socialization of the enterprise as a lever of innovative development]. *Derzhava ta rehiony*, no. 5, pp. 40–44. Available at: <http://www.econom.stateandregions.zp.ua/archive?id=123> (accessed 20 January 2021).

3. Prohrama rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva na terytorii Vinnytskoi miskoi OTH na 2020–2022 roky (2020) [The program of development of social entrepreneurship on the territory of Vinnytsia city OTG for 2020–2022]. Available at: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%> (accessed 20 January 2021).
4. Hoteli, druzhni do liudei z invalidnistiu (2020) [Hotels friendly to people with disabilities]. Available at: <https://hotels24.ua/news/goteli-druzhni-do-lyudej-z-invalidnistyu-11231670.html> (accessed 5 January 2021).
5. Hoteli ta restorany Cottbusa (2020) [Hotels and restaurants of Cottbus]. Available at: <https://www.agoda.com/uk-ua/allstadthotel-am-theater/hotel/cottbus-de.html?cid=-218> (accessed 5 January 2021).
6. Barna N.V., Korotieieva A.V. (2020) Inklusyivno-reabilitatsiinyi turizm [Inclusive rehabilitation tourism]. Kyiv: Universytet Ukraina, 124 p. Available at: http://zelena.org.ua/sites/default/files/inklyu-zyvnyy_turizm_.pdf (accessed 5 January 2021). (in Ukrainian)
7. Stratehii sotsialnoho partnerstva. Proiekt mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy "Partnerstvo dlia rozvytku mist" (Proiekt PROMIS) (2020) [Strategies of social partnership. International Technical Assistance Project "Partnership for Urban Development" (PROMIS Project)]. Available at: <http://pledgd.org.ua/ua/> (accessed 20 January 2021).